

7. Про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України»: Закон України від 18 березня 2004 р. // *Голос України*. — 2004. — 16 квіт.
8. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, місцевих голів: Закон України від 6 квітня 2004 р. // *Голос України*. — 2004. — 29 квіт.

УДК 352(477-250д)

К. К. Кулі

СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В МІСТІ ОДЕСІ

Розробка та практичне впровадження механізму соціального замовлення в Україні проводиться на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Але акцент робиться саме на рівні місцевого самоврядування, оскільки, як свідчить практика, соціальна політика на місцевому рівні є більш ефективною та наближеною до споживачів соціальних послуг. В Україні розробка соціального замовлення почалась з Одеси, де у жовтні 1996 р. проходила міжнародна конференція з проблем соціальної допомоги, організована *міським Центром соціальної допомоги*. Керуючись прагненням об'єднати зусилля і ресурси державних служб, суб'єктів підприємницької діяльності і некомерційних організацій у сфері соціальної допомоги, конференція прийняла резолюцію про необхідність розробки Положення про соціальне замовлення.

Перше Положення про муніципальне соціальне замовлення розроблене *Асоціацією підтримки громадських ініціатив «Ковчег»* у складі Одеської асоціації милосердя та винесене на розгляд міської влади на початку 1997 р. Вже тоді засадничі принципи соціального замовлення почали застосовувати в практиці взаємодії одеської міської влади з некомерційними організаціями. Так, у вересні 1994 року в Одесі за сприяння міськвиконкому створено міський Центр соціальної допомоги, який став ядром соціально-муніципальної системи соціальної підтримки десятків тисяч одеситів. Центр працював за угодами про спільну діяльність більше ніж зі 100 підприємствами міста, які надавали соціальні послуги нужденним. Навколо Центру об'єдналися понад 100 громадських та благодійних організацій, утворивши *Одеську асоціацію милосердя*.

За рахунок бюджетних, позабюджетних та спонсорських (благодійних) коштів міський Центр соціальної допомоги практикував такі форми взаємодії з організаціями — членами Асоціації милосердя: фінансування заходів, які проводили некомерційні організації; спільну розробку та реалізацію міських та районних програм соціальної допомоги; надання фінансової, натуральної, побутової, медико-соціальної допомоги нужденним через їхні громадські організації; надання некомерційним організаціям в оренду приміщень на пільгових умовах та безоплатно; допомогу в оплаті комунальних послуг; оплату праці активу ветеранських організацій тощо.

Але влада ще не сприймала некомерційні організації (НКО) як рівноправних партнерів. Разом з тим у 1997–1999 рр. ідея соціального партнерства знаходить в Україні дедалі більше прихильників як серед НКО, так і в органах влади.

У 2000 р. завдяки сприянню міжнародного Фонду Чарльза Стюарта Мота Асоціацією підтримки громадських ініціатив «Ковчег» з залученням громадської організації «Одеський суспільний інститут соціальних технологій» почалась розробка комплексу нормативних та технологічних документів, які забезпечують практичне застосування механізму соціального замовлення на місцевому і на державному рівнях. Ця ініціатива отримала підтримку активістів громадських організацій і депутатів місцевих рад і розповсюдилась ще на 12 регіонів України.

10 серпня 2000 р. вперше в Україні Одеська міська рада за поданням постійної депутатської комісії з питань вдосконалення структури управління містом згідно зі ст. ст. 142–144 Конституції України, п. 1 ст. 18 та ст. 25 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [1], Законом «Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти» [2] з метою підвищення ефективності вирішення соціальних проблем в місті Одесі та збільшення інвестицій у соціальну сферу шляхом залучення на конкурсній основі громадських та благодійних організацій затвердила Положення про соціальне замовлення в місті Одесі [3] та прийняла механізм його впровадження.

На початку 1999 р. для обговорення громадським організаціям був запропонований проект Закону України «Про державне соціальне замовлення», розроблений групою організацій (Асоціація недержавних (громадських) організацій, Ліга захисту прав дітей та молоді, Зорина Галковська; Громадське об'єднання «Захист», Сергій Яровий та інші). На сьогодні в цей законопроект внесено багато змін та доповнень, але до Верховної Ради він поданий не був.

У середині 1999 р. Тасіс-проект «Підтримка розвитку політики надання соціальної допомоги та послуг в Україні» (Тетяна Кіча) спільно з Міністерством праці та соціальної політики в Україні працював над розробкою проекту Закону України «Про державну соціальну допомогу» (який до Верховної Ради поданий не був) та Положення про порядок надання соціальних послуг недержавними організаціями (на яке було накладене вето).

Положення про соціальне замовлення в місті Одесі визначає правові, організаційні та фінансові засади соціального замовлення, а також порядок формування і реалізації соціальних замовлень на всіх рівнях місцевого самоврядування у місті з районним поділом: міському, районному рівні самоорганізації населення. Це Положення містить 6 розділів, а також додатки, рішення та розпорядження міського голови.

Згідно з цим Положенням соціальне замовлення — це комплекс заходів організаційно-правового характеру, які спрямовані на вирішення соціальної проблеми чи комплексу соціальних проблем у масштабах всієї держави або окремої адміністративно-територіальної одиниці, який здійснюється некомерційними організаціями за рахунок коштів бюджету та інших джерел на основі

договору (соціального контракту) з органами державної влади або органами місцевого самоврядування. При цьому шляхи вирішення соціальних проблем сформульовані, як правило, у вигляді цільових соціальних програм та соціальних проектів, а виконавці соціального замовлення визначаються переважно на конкурсній основі [4]. Під некомерційними організаціями маються на увазі громадські та благодійні організації, що створюються і діють на основі законів України «Про об'єднання громадян» [5] та «Про благодійництво та благодійні організації» [6], які не мають мети одержання прибутку для розподілу між засновниками і членами організації у вигляді їх доходів.

В основі механізму соціального замовлення лежить принцип переважного використання бюджетних та позабюджетних коштів, призначених для соціальних потреб, на фінансування не відомств і відповідних бюджетних установ, а цільових соціальних програм і соціальних проектів.

Соціальне замовлення виконують на підставі договору (соціального контракту), укладеного між замовником, який представляє орган влади, і виконавцем — переважно некомерційною організацією.

Соціальне замовлення ґрунтується на засадах пріоритетності соціальних проблем, що потрапляють у сферу дії соціального замовлення, та комплексності у підходах до їхнього розв'язання; поєднання бюджетного, позабюджетного та інших видів фінансування цільових соціальних програм та соціальних проектів; конкурсності у розробці найкращих варіантів соціальних програм і проектів для визначення найефективніших виконавців соціальних замовлень та гласності і відкритості усіх процедур.

Для майнових відносин, які виникають з соціального контракту, властиві рівність сторін, автономія волі, економічне відокремлення і свобода угоди — все те, на чому ґрунтується цивільне право. Істотною відмінністю договору на виконання соціального замовлення від договору на виконання державного (регіонального, муніципального) замовлення і договору підяду є те, що споживачами цих послуг є люди, які не пов'язані з виконавцем ніякими обов'язками. У свою чергу ці відмінності потребують включення до соціального контракту особливих засобів контролю складу і якості послуг, що надаються, і механізмів захисту прав споживачів цих послуг, тобто населення [7, 460].

У 2001 р. одеською робочою групою під керівництвом А. С. Крупника (директор Одеського суспільного інституту соціальних технологій) був розроблений і поданий на розгляд Верховної Ради України законопроект «Про соціальне замовлення», який за підтримки О. О. Костусєва (лідер партії «Союз») одержав позитивний висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради і був включений у порядок денний восьмої сесії Верховної Ради.

Новий Закон передбачає формування і реалізацію соціальних замовлень на всіх рівнях державної влади та місцевого самоврядування, включаючи загальнодержавний рівень, рівні адміністративно-територіальних одиниць та самоорганізації населення [8].

Законом передбачена реальна підтримка виконавців та спонсорів соціального замовлення з боку органів державної влади та органів місцевого самовря-

дування, що має забезпечити додатковий соціально-економічний ефект від застосування цієї соціальної технології. За часи дії в Одесі вказаного Положення проведено три міських конкурси з розробки та реалізації соціальних програм, спрямованих на вирішення таких найбільш актуальних для міста-мільйонника соціальних проблем, як проблеми безпритульності, соціальної реабілітації інвалідів та сприяння активному довголіттю людей похилого віку. Надалі планується поширити коло проблем, які вирішуватимуться в місті за допомогою соціального замовлення, за рахунок проблем СНІДу, подолання негативних явищ у молодіжному середовищі, правового захисту населення та ін.

Прошло вже 4 роки, а цей Закон й досі не затвердили. Це є проблемою, тому що взаємовідносини між недержавними суб'єктами і органами державної влади треба впорядкувати на загальнодержавному рівні шляхом прийняття Закону України «Про соціальне замовлення», який буде єдиною системою, що об'єднує у собі цілий ряд галузей соціально-економічного та культурного розвитку і усі аспекти стосовно соціального замовлення, розташовані фрагментарно в окремих нормативно-правових актах.

З цього приводу одеською робочою групою у складі представників Одеського суспільного інституту соціальних технологій та Асоціації підтримки громадських ініціатив «Ковчег» було зроблено аналіз чинних нормативно-правових актів [7, 461]. Наведемо деякі приклади:

1. У загальних і цілому ряді спеціальних нормативно-правових актів передбачено право некомерційних організацій і комерційних структур брати участь разом з органами державної влади і органами місцевого самоврядування у розробці і реалізації заходів соціальної політики.

2. Низкою нормативно-правових актів передбачено право органів державної влади і органів місцевого самоврядування вступати у цивільно-правові відносини з недержавними суб'єктами права на договірних засадах.

3. Бюджетна система України передбачає право державних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників бюджетних і позабюджетних коштів місцевого самоврядування фінансувати участь недержавних структур у здійсненні соціальних програм.

4. Розробка і реалізація цільових соціальних програм, на підставі яких здійснюється застосування соціального замовлення, визнана однією з пріоритетних форм реалізації соціальної політики на загальнодержавному і місцевому рівнях.

5. В арсеналі органів державної влади і органів місцевого самоврядування є певні правові можливості у вигляді податкових та інших пільг для стимулювання участі суб'єктів підприємництва у здійсненні соціальних замовлень.

6. Також наявні механізми контролю та звітності у взаємовідносинах замовника та виконавця соціальних робіт та послуг, процедури конкурсного підходу при визначенні виконавців робіт та надавачів послуг.

7. У загальних та спеціальних законах є положення про відповідальність сторін, які вступають у договірні відносини, зокрема з приводу виконання соціальних робіт та послуг.

Література

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.97 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України — 1997. — № 24. — Ст. 170.
2. Про закупівлю товарів, робіт та послуг: Закон України від 22.02.2000 № 1490-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 20. — Ст. 148.
3. Социальный заказ в Одессе: Сб. актов местного самоуправления Одес. гор. совета. — О., 2000. — С. 3.
4. Социальный заказ в Украине. Ч. 2. Правовой аспект / А. С. Крупник, В. И. Брудный и др. — О.: Ассос. поддержки гражданских инициатив «Ковчег», 2000. — 54 с.
5. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.92 № 2460-12 // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 34. — Ст. 504.
6. Про благодійність та благодійні організації: Закон України від 16.09.97 № 531/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 46. — Ст. 292.
7. Крупник А. С. Правові засади соціального замовлення // Держава і право. — 2002. — Вип. 17. — С. 460–461.
8. Про соціальне замовлення: Законопроект України від 24.05.2001 № 7332.

УДК 351.851

*О. М. Алікова***ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

Державне керівництво фізичною культурою і спортом має певні специфічні ознаки. Їхній аналіз необхідний для того, щоб виявити сутність і сформулювати саме поняття державного керування розглянутою сферою і галузеві особливості керівництва фізичною культурою і спортом.

Насамперед, варто підкреслити, що через державне керівництво реалізується діяльність держави з розвитку фізичної культури і спорту. Ця діяльність різноманітна, відрізняється великою масштабністю, обсягом управлінських функцій. У державному керівництві виражаються інтереси всього суспільства. Воно поєднує, координує всю роботу з фізичної культури і спорту в масштабі країни і забезпечує розвиток науково обґрунтованої системи фізичного виховання населення.

Для повсякденного виконання діяльності держави з розвитку фізичної культури і спорту створюється спеціальний апарат, що здійснює від імені держави керівництво в суспільстві. Діяльність держави з розвитку фізичної культури і спорту здійснюється за допомогою системи органів. Останні організують розроблення і проведення таких заходів, які безпосередньо пов'язані із широким залученням громадян у систематичні заняття фізичною культурою і спортом, розвитком спорту високих досягнень, організацією науково-дослідної роботи, розвитком матеріально-технічної бази фізкультурного руху, підготовкою фахівців і т. д. Центральним органом керівництва фізичною культурою і спортом в Україні є створене у лютому 2005 р. Указом Президента України Міністерство у справах молоді та спорту [1].